

Aféra „Heidegger“ a Patočka

Alain Finkielkraut

◆ bytový seminář, česky | francouzsky, vznik: 15. 5. 1989

◆ private seminar, Czech | French, origin: 15. 5. 1989

Aféra „Heidegger“ a Patočka [1989]

[strojový, neredigovaný přepis – model Gemini 3 (flash/pro) – únor 2026]

--- (1989-05-15 Alain Finkielkraut – Aféra „Heidegger“ a Patočka (1) FR [LVH15VA]_Kaz a_cleaned.flac)

Jiný hlas: Je commence. Je n'avais pas prévu ça, mais j'espère m'en souvenir.

Jiný hlas: Narodil jsem se v Paříži 49.

Jiný hlas: J'ai d'abord fait des études de lettres, de littérature.

Jiný hlas: Studoval jsem literaturu, písemnictví.

Jiný hlas: Et c'est en quelque sorte après mes études que je me suis plus ou moins orienté vers la philosophie.

Jiný hlas: Teprve po skončení studií jsem se víceméně orientoval na *filosofii*.

Hejdánek: Prosím vás, pokud možno buďte zticha, poněvadž já špatně slyším a ještě hůř rozumím pak.

Jiný hlas: J'ai écrit quelques livres, je vais en citer quelques-uns.

Jiný hlas: Napsal jsem několik knih, já vám tři z nich budu jmenovat.

Jiný hlas: J'ai écrit *Le Juif imaginaire* sur la condition juive aujourd'hui, sur l'identité juive aujourd'hui.

Jiný hlas: Napsal jsem knihu *Imaginární Žid* o problémech nebo o identitě Židů dnes.

Jiný hlas: J'ai écrit *La sagesse de l'amour* qui est, je vous l'ai apportée, une réflexion à partir de la *philosophie* d'Emmanuel Levinas.

Jiný hlas: Napsal jsem knihu *Moudrost lásky*, to jsou úvahy vycházející z *filosofie* Levinasovy.

Jiný hlas: J'ai écrit *La défaite de la pensée* qui est une réflexion sur la crise de la culture.

Jiný hlas: Napsal jsem *Porážku myšlení*, což jsou úvahy o krizi kultury.

Jiný hlas: Et puis dernièrement, j'ai écrit un livre qui s'appelle *La mémoire vaine* du crime contre l'humanité.

Jiný hlas: A pak jsem napsal knihu *Prázdná paměť*, *Mémoire vaine*, a podtitul je o zločinu proti lidskosti.

Jiný hlas: C'est une réflexion assez pessimiste qui m'a été inspirée par le déroulement du procès Barbie en France.

Jiný hlas: Jsou to úvahy dosti pesimistické, vyvolané tou celou aférou, tím procesem kolem *Barbieho*.

Jiný hlas: Et alors d'autre part, dernière information utile, je dirige une revue annuelle qui s'appelle *Le Messenger Européen*.

Jiný hlas: Nejčerstvější záležitost, poslední informace, kterou vám dám, je, že rediguji tento časopis. *Le Messenger Européen*.

Jiný hlas: *Le Messenger Européen*, c'est...

Jiný hlas: Posel, nebo nevím, jak by se to přeložilo, *Messenger*.

Hejdánek: Posel, he? Ne, ne, *messenger* je posel. *Evropský posel*. My jsme mívali v minulém století řadu časopisů, které se jmenovaly *Posel*.

Jiný hlas: C'est une revue qui a pour vocation justement d'établir un dialogue entre tous les Européens et par-delà la séparation de Yalta.

Jiný hlas: Je to jakási výzva nebo povolání všech Evropanů k dialogu poté, co Evropa byla rozdělena *Jaltou*.

Jiný hlas: Il s'agit d'instituer une Europe de la culture avant ou à côté de l'Europe politique.

Jiný hlas: Jde tu o ustavení evropské jednoty v kulturním ohledu, ještě dříve nebo vedle toho, jak bude sjednocována politicky.

Jiný hlas: C'est une revue dont je m'occupe avec Alain Finkielkraut et qui compte parmi ceux qui l'inspirent Milan Kundera.

Jiný hlas: Zabýváme se tam... excusez-moi... Alain Finkielkraut. To je spisovatel, románopisec, který inspiroval nebo přinejmenším nějakým způsobem ovlivnil *Kunderu*.

Jiný hlas: Alors parmi les articles qui ont déjà été publiés dans les deux premiers numéros...

Jiný hlas: Mezi články, které již byly otištěny v prvních dvou číslech, toto je třetí.

Jiný hlas: Je peux citer d'abord un dossier consacré à Heidegger avec l'entretien de Heidegger au *Spiegel*, le commentaire que Patočka a fait de cet entretien et un commentaire de ce commentaire par une philosophe française qui s'appelle Élisabeth de Fontenay.

Jiný hlas: Jedno z hlavních témat byla celá záležitost s *Heideggerem*, kde také byl přetištěn ten *Patočkův* komentář. Hlavně šlo o to interview *Heideggerovo* ve *Spiegelu*, které vyšlo po jeho smrti. Je tam ještě také komentář toho komentáře od francouzské filosofky.

Jiný hlas: D'autre part, nous avons publié également dans le deuxième numéro un dossier sur l'américanisation, le thème de l'américanisation avec un article important et très beau de Václav Bělohradský.

Jiný hlas: V druhém čísle jsme se věnovali otázce amerikanizace evropského života a tam je také příspěvek českého autora v emigraci Václava Bělohradského, prý velmi pěkný.

Jiný hlas: Et nous avons publié dans le même numéro une réflexion sur Thomas Mann qui a été écrite par Béatrice Berlowitz qui est ici avec moi.

Jiný hlas: V tom druhém čísle jsme tam zařadili článek o *Thomasi Mannovi*.

Jiný hlas: Si vous voulez, je vous enverrai les deux premiers numéros.

Jiný hlas: Já bych vám něco řekl o těch prvních dvou číslech.

Jiný hlas: Jo tak, tak to jsem nějak nerozuměl, děkuju za opravu. Ten text o *Mannovi* napsala přítomná paní Berlowitz.

Jiný hlas: Voilà, je crois que ce sont les informations personnelles. Merci.

Jiný hlas: Tak to jsou osobní informace, děkuji.

Jiný hlas: Alors je commence ?

Jiný hlas: Můžu tedy začít?

Hejdánek: Můžeme začít.

Jiný hlas: Jusqu'à une date très récente, nous, Européens de l'Ouest, étions séparés des Européens dits de l'Est par deux grands malentendus, deux obstacles majeurs.

Jiný hlas: Až donedávna jsme my, kteří žijeme na Západě, přistupovali k těm, co žijí na Východě, s dvojitým nepochopením nebo nedorozuměním.

Jiný hlas: Le premier obstacle, le premier malentendu, c'était le communisme.

Jiný hlas: První překážkou nebo prvním nedorozuměním byl komunismus.

Jiný hlas: Qui nous masquait la réalité du totalitarisme.

Jiný hlas: Který nám zabraňoval vidět, maskoval skutečnost totalitarismu.

Jiný hlas: Le deuxième obstacle, c'était ce que j'appellerais l'ethnologisme.

Jiný hlas: Druhou překážkou či nedorozuměním bylo to, co nazvu ethnologismem.

Jiný hlas: Qui opposait à l'idée d'une unité de l'humanité, d'un sol unitaire de l'histoire humaine,

Hejdánek: který se stavěl proti chápání jednoty lidí, proti tomu, že lidstvo je jednota.

Jiný hlas: qui à cela opposait la multiplicité des témoignages attestant que chaque peuple, chaque groupe humain a son monde, son *a priori*, son ordre, sa logique, sa culture et son histoire.

Hejdánek: A stavěl proti té jednotě doklady toho, že existuje pluralita plemen a ras a kultur a civilizačních trendů, které samy o sobě a pro sebe vždycky mají nějakou skutečnost a musí být chápány ze sebe.

Jiný hlas: Disons que toute sa critique de l'orgueil et de l'impérialisme européen, cet ethnologisme nous masquait le fait qu'il y avait aussi, à côté de l'Europe glorieuse, de l'Europe forte, une Europe faible, une Europe désarmée.

Hejdánek: A tento směr zdůrazňující pluralitu tím, že se stavěl proti té imperialistické evropské tradici, tak nám zastíral, že navzdory všem těm rozdílům a diferencím existuje něco takového jako evropská jednota nebo...

Jiný hlas: Si vous voulez, le communisme peignait l'Europe de l'Est aux couleurs de l'idylle et de l'avenir radieux, tandis que pour l'ethnologisme, l'ethnologisme identifiait l'Europe comme telle à la force. Et donc l'un et l'autre étaient aveugles à la réalité de ce qui se passait dans l'Europe dite de l'Est, dans ses

deux visages.

Hejdánek: Komunismus, ten etnologismus ztotožňoval Evropu s násilím, se silou, s tím imperialismem starým, a tak zabraňoval tomu otevřenému pohledu na povahu...

Jiný hlas: À cet égard, il faut marquer le caractère extrêmement provocateur du titre que Milan Kundera a donné à son célèbre article sur l'Europe centrale : *Un Occident kidnappé*.

Hejdánek: A do tohohle kontextu přišel Milan Kundera se svým inspirujícím, ale provokativním zároveň myšlenkou a názvem, tedy titulem svého článku o střední Evropě o tom, že to je zavražděný kus Evropy nebo...

Jiný hlas: Unesený!

Hejdánek: Unesený, unesený.

Jiný hlas: Dans une Europe dominée soit par le communisme soit par l'ethnologisme soit par le mariage des deux, une expression comme *Un Occident kidnappé* était une contradiction dans les termes.

L'Occident ne pouvait être que kidnappeur.

Hejdánek: Ta myšlenka, která provokovala, spočívala v tom, že se tam mluvilo o tom, že to je kus Západu, který byl unesen, zatímco dosavadní běžné pojetí bylo, že Západ je právě to, co unáší, co je únosce. Že Západ je únosce.

Jiný hlas: On peut dire qu'aujourd'hui, comme d'ailleurs le texte de Kundera entre autres en témoigne, ces deux obstacles idéologiques, ces deux malentendus qui étaient le communisme et ce que j'ai appelé l'ethnologisme ont été levés. Ces deux obstacles ont disparu.

Hejdánek: Lze říci, že dnes, nějaký čas poté, co ten Kundera vyšel, tak ty překážky, ta nebezpečí i nedorozumění obojí, jak ten komunismus, tak ten etnologismus, který zakrýval tu skutečnost, že tato dvě nebezpečí byla odstraněna nebo přinejmenším oslabena.

Jiný hlas: On peut même penser que jamais, enfin depuis 1945, les conditions du dialogue intellectuel entre les deux Europes n'ont été meilleures. Apparemment on peut penser cela.

Hejdánek: Lze říci, že ten dialog mezi těmito částmi Evropy se od té doby zlepšil, že se stal lepším.

Jiný hlas: Parce que d'un côté en effet les intellectuels français se convertissent massivement à la démocratie et savent comment dire dissocier leur réflexion sur l'Europe de la condamnation de l'impérialisme européen.

Hejdánek: Na jedné straně většina francouzských intelektuálů se orientovala demokraticky a...

Jiný hlas: Osvobozovala se od...

Hejdánek: ... a odsuzovala ten evropský imperialismus starý.

Jiný hlas: Et de l'autre côté il y a certains pays de l'Europe centrale comme la Pologne et comme la Hongrie qui semblent esquisser une sortie hors du communisme et préparer une transition vers la démocratie.

Hejdánek: A na druhé straně se ukázaly v Maďarsku a v Polsku tendence vyjít z komunismu k demokracii se ukázaly národy země východu, jako Polsko a Maďarsko, tedy Maďarsko, které se pokoušely se vymanit z toho kruhu a otevřít se demokratičnosti.

Jiný hlas: *Alors sans du tout vouloir nier le progrès ni les possibilités qu'offre cette simultanéité entre la conversion à la démocratie des intellectuels français et la transition vers la démocratie de certains pays d'Europe centrale, je... peut-être vous traduisez.*

Hejdánek: Aniž bych chtěl nějak zmenšovat, umenšovat ten význam toho, že jsou zároveň v té konvergentní tendenci jednak západních intelektuálů a jednak některých zemí východu k demokracii, demokratizaci,

Jiný hlas: *je voudrais tout de même, donc sans nier ce progrès, je voudrais tout de même introduire une nuance ou une réserve dans ce tableau quelque peu idyllique.*

Hejdánek: přesto bych chtěl ukázat na některé rezervy nebo rezervoáry, na některé výhrady a pochybnosti o té situaci, která takhle vzniká.

Jiný hlas: *Même si les grands obstacles et les grands malentendus ont été levés, il reste des zones*

d'obscurité, il reste des points d'incommunication.

Hejdánek: Ačkoliv došlo k reálnému pokroku, který nepopírá, a ta dvě nebezpečí nebo ty dvě překážky byly odstraněny nebo značně odstraněny, tak přesto zůstává ještě značná oblast zatemněná a [nesrozumitelné].

Jo, to druhé bylo nedostatek komunikace, nespojitost jakoby.

Jiný hlas: *Et pour moi cette incommunication, cette obscurité, on peut dire, porte un nom: Patočka.*

Hejdánek: No a pro mě jménem pro tuhle nekomunikaci a temnotu je jménem pro ni Patočka.

Jiný hlas: *Il y a deux ans, le Messenger Européen, donc la revue dont je vous ai parlé, publiait en toute innocence, c'est-à-dire avant l'affaire Heidegger elle-même, l'entretien qu'Heidegger a donné pour le Spiegel suivi du commentaire que Patočka avait fait ici, je crois en 1976.*

Hejdánek: Před dvěma roky vyšel v časopise *Le Messenger Européen*, tedy v roce 1987 v tom časopise, který už tady máte, ještě dříve, než vznikla ta známá diskuse o Heideggerovi, byl publikován překlad jednak Heideggerova interview pro *Der Spiegel* a jednak překlad Patočkova komentáře k tomu interview.

Jiný hlas: *Et ce commentaire était lui-même suivi d'un article d'Élisabeth de Fontenay qui était plutôt critique à l'égard de Patočka.*

Hejdánek: A zároveň tam byl uveřejněn komentář k tomu komentáři Patočkovu od *Élisabeth de Fontenay*.

Jiný hlas: *Quelques mois plus tard éclatait l'affaire Heidegger.*

Hejdánek: Několik měsíců po tom vypukla ta aféra kolem Heideggera.

Jiný hlas: *C'est-à-dire une affaire qui a été provoquée, suscitée par la parution du livre de Victor Farias, Heidegger et le nazisme.*

Hejdánek: Byla to tedy ta diskuse, která byla vyprovokována publikací knihy Victora Fariase *Heidegger a nazismus*.

Jiný hlas: *Ce livre était un réquisitoire extrêmement violent qui concluait à la nécessité d'expulser Heidegger hors de la culture.*

Hejdánek: Tato kniha představuje takový zásadní argument, rekvizit, na jejímž základě se ukazuje, že Heideggera je třeba vyloučit z kultury.

Jiný hlas: *Heidegger en effet y était représenté, dépeint comme un penseur nazi de part en part et de bout en bout, du début à la fin de sa carrière, de 1910 c'est-à-dire avant même que le nazisme n'existât, jusque dans les années soixante.*

Hejdánek: Dokazuje se tam, že jeho *filosofie* je v podstatě nacistická, že tedy Heidegger byl nacistou ještě dříve, než vznikl nacismus, a až do konce.

Jiný hlas: *Et s'il y a eu une affaire Heidegger c'est qu'à partir de ce livre un certain nombre de philosophes ou d'intellectuels ont été sommés de rompre tous les liens qui les attachaient encore à cette pensée contaminée et donc et contaminante.*

Hejdánek: Že sice ta aféra vypukla, tak to bylo proto, že byla publikována tato knížka, a v tom jsem nerozuměl, o té kontaminaci, o zasažení Heideggerova... no, a že tedy ta diskuse vznikla právě v té záležitosti, tam se neobjasňovalo něco neznámého, že by Heidegger jako něco s tím nacismem měl, to nebyla novinka, ale ta diskuse vznikala o tom, jestli tedy ta jeho *filosofie*, jestli je takto kontaminovaná nebo ne, jestli je nakažená.

Jiný hlas: *Et dans cette discussion Patočka n'a pas compté, n'a pas existé.*

Hejdánek: A v této diskusi Patočka se nepočítal, jako kdyby neexistoval, vůbec nebyl citován.

Jiný hlas: *Il a eu lui, comme il le dit, besoin de Heidegger pour agir et pour penser en Tchécoslovaquie, cela pourtant n'a eu dans le débat français qui a fait rage autour du nazisme eu aucune importance.*

Hejdánek: Protože Patočka tam ukazoval, jak [nesrozumitelné], jak Heidegger má jistý význam, značný význam pro myšlení tady u nás, tak z toho důvodu v té francouzské diskusi o nacismu to nemělo vůbec žádnou váhu.

Jiný hlas: Patočka pourtant, et on le savait en France, ne s'était pas comporté comme Platon à Syracuse, mais plutôt comme Socrate dans sa vie et dans sa mort.

Jiný hlas: Nicméně Patočka, jak všichni i ve Francii vědí, se nezachoval jako Platón v Syrakusách, nýbrž spíše jako Sókratés v Athénách.

Jiný hlas: Et cette indifférence à Patočka traduit quand même le contraste qui existe aujourd'hui entre le respect spontané de l'intelligentsia française pour la dissidence comme souffrance et la surdité de cette même intelligentsia pour la dissidence comme pensée.

Jiný hlas: Je to jakási indifférence, jakýsi nezájem tedy o Patočku. *Revela* kontrast, ukázala nebo vyjevila respekt francouzské inteligence pro disidenci, nesouhlas jakožto utrpení, a zároveň naprostou hluchotu téže inteligence pro disidenci jakožto myšlení.

Jiný hlas: C'est au nom de l'antitotalitarisme que Heidegger est expulsé de la culture et en même temps le témoignage du grand penseur antitotalitaire ou du penseur de la dissidence n'est même pas pris en compte.

Jiný hlas: V podstatě došlo k tomu, že se velmi bojovně vykazoval Heidegger z kultury a z myšlení, a zároveň myslitel, který ze situace i z podstaty svého myšlení byl v disidenci, tak se nepočítá, jako kdyby nebyl.

Jiný hlas: Oui, ce qui veut dire que pour nous, que pour malheureusement que pour l'idéologie aujourd'hui dominante en France, la dissidence n'est rien d'autre qu'un sanglot, une larme.

Jiný hlas: Je to tak, že pro nás ten nesouhlas, ta disidence není nic než vzlyk, než slza.

Jiný hlas: Elle n'est pas prise en compte en tant que pensée de son monde ni du nôtre.

Jiný hlas: A vůbec se nebere v úvahu, že by to mohlo být myšlení, které může být tak významné jako jakékoli jiné.

Jiný hlas: Ce, on pourrait presque dire que après l'obstacle du communisme et l'obstacle de l'ethnologisme, c'est l'obstacle du kitsch qui nous sépare de l'Europe centrale.

Jiný hlas: Bylo by možno říci, že po té velké překážce komunismu a neméně překážce etnologismu, že nyní se ukazuje další obrovská překážka, totiž kýčovitost, kýč.

Jiný hlas: Et je voudrais montrer ici pourquoi il est indispensable à mes yeux de lever cet obstacle et d'entendre Patočka précisément lorsqu'il nous parle de Heidegger.

Jiný hlas: A já bych tady chtěl ukázat, jak je důležité odstranit tuto příští překážku a naslouchat tomu, co říká Patočka v této situaci.

Jiný hlas: Je voudrais montrer cela...

Jiný hlas: To bych chtěl ukázat...

Jiný hlas: ...sur un exemple qui est la question des langues en Europe.

Jiný hlas: ...na příkladu jazyků v Evropě.

Jiný hlas: Il y a quelques semaines, on a montré à la télévision française une émission consacrée au yiddish, à la langue yiddish.

Jiný hlas: Před několika týdnů byl ve francouzské televizi pořad o yiddish.

Jiný hlas: C'était une enquête sur la curiosité, la nostalgie dont le yiddish fait l'objet dans certaines villes européennes où les communautés juives ashkénazes sont relativement nombreuses.

Jiný hlas: Ukázalo se tam, jak existuje jakási nostalgie, pokud jde o yiddish v některých evropských městech, kde ještě žijí židovské menšiny.

Jiný hlas: De deux villes notamment, Bruxelles et Paris.

Jiný hlas: A zejména šlo o dvě města, Brusel a Paříž.

Jiný hlas: Une scène de ce reportage, de cette enquête se déroulait dans un restaurant juif polonais typique de Paris.

Jiný hlas: A ukazovalo se to tedy zejména na příkladu jedné z restaurací, typicky polského typu, která je v Paříži.

Jiný hlas: Il y avait dans cette scène une young fille qui interrogeait un professeur de yiddish qui s'appelle Alex Derczansky.

Jiný hlas: Jedna dívka se tam ptala profesora yiddish Alexe Derczanského,

Jiný hlas: le nom, Alex Derczansky, qui est très lié par ailleurs à la revue *Esprit*.

Jiný hlas: Alexe Derczanského, který je v úzké spolupráci s časopisem *Esprit*.

Jiný hlas: Et cette jeune fille jouait sans doute les naïves pour les besoins du reportage, pour les besoins de l'enquête.

Jiný hlas: Za účelem reportáže hrála tato dívka naivitu.

Jiný hlas: Et elle demandait donc à Alex Derczansky : „Mais pourquoi s'acharner à faire revivre une langue qui est de toute façon condamnée à disparaître ?“

Jiný hlas: A tázala se ho, proč by mělo mít smysl nějak oživovat nebo udržovat uměle při životě jazyk, který je přece odsouzen k zániku.

Jiný hlas: Une langue dont tout donne à penser qu'elle ne survivra pas aux derniers rescapés de l'extermination.

Jiný hlas: Jde přece o jazyk, který nepřežije těch pár posledních lidí, kteří ještě jím mluví.

Jiný hlas: Et c'est alors qu'Alex Derczansky lui a fait cette réponse.

Jiný hlas: Derczansky se zamyslel.

Jiný hlas: „Toutes les langues vont disparaître. Toutes les langues sont en train de disparaître.“

Jiný hlas: Odpověděl: „Všechny jazyky přece jednou zaniknou. Všechny jsou odsouzeny k zániku.“

Jiný hlas: C'est une réponse, en apparence, non seulement paradoxale mais absurde.

Jiný hlas: To je odpověď nejenom paradoxní, ale absurdní.

Jiný hlas: Nous vivons au siècle de la communication.

Jiný hlas: Žijeme ve století komunikací.

Jiný hlas: Jamais il n'y a eu autant de moyens de communication, autant de facilités de communication à l'échelle planétaire.

Jiný hlas: Nikdy nebylo ve světě tolik komunikace a taková fascinace komunikacemi jako dnes.

Jiný hlas: Je crois pourtant qu'Alex Derczansky a raison, qu'il a fait une réponse géniale.

Jiný hlas: A proto si myslím, že Derczansky měl pravdu a že jeho odpověď je vynikající.

Jiný hlas: Et c'est en élucidant sa réponse que nous serons ramenés à Heidegger et à Patočka.

Jiný hlas: Ta neobyčejná jasnost nebo lucidita jeho odpovědi vrhá světlo také na otázku *Heideggerovu* a také na tento *Patočkův* komentář.

Jiný hlas: Dans un livre qui est paru très récemment et qui a eu beaucoup de succès, l'économiste français Alain Minc s'interroge sur l'avenir de l'Europe.

Jiný hlas: V jedné knize, kterou napsal známý francouzský ekonom *Alain Minc* a která měla velký úspěch, si autor staví otázku o budoucnosti Evropy.

Jiný hlas: Il préconise l'unification culturelle de l'Europe.

Jiný hlas: Uznal nebo očekával, že Evropa se sjednotí kulturně.

Jiný hlas: Et cette unification doit être pour lui, au départ et avant tout, linguistique.

Jiný hlas: A toto sjednocení podle něho bude především jazykové.

Jiný hlas: Toute l'Europe, dit-il, doit parler la même langue.

Jiný hlas: Říká, celá Evropa musí mluvit jedním jazykem.

Jiný hlas: Bien sûr, chacun gardera sa langue vernaculaire, mais il faut une langue pour l'Europe.

Jiný hlas: Samozřejmě si každý nechá svůj jazyk, ale pro Evropu jako takovou musí být jeden jazyk.

Jiný hlas: Et cette langue, dit-il, doit être l'anglais.

Jiný hlas: A podle něho tím jedním jazykem bude angličtina.

Jiný hlas: Pourquoi ? Parce qu'elle est déjà la langue européenne, parce qu'elle est déjà, dit également *Alain Minc*, l'espéranto européen.

Jiný hlas: Protože již nyní je evropským jazykem a představuje jakési evropské *esperanto*.

Jiný hlas: Alors, cette analyse mérite quelques commentaires.

Jiný hlas: Tato analýza si zasluhuje jakési komentáře.

Jiný hlas: Premier, premier commentaire : l'anglais est peut-être la langue la plus parlée en Europe, mais

ce n'est en rien une langue européenne.

Jiný hlas: První poznámka: angličtina snad je jazykem, který je v Evropě nejrozšířenější, ale není to jazyk evropský.

Jiný hlas: C'est une langue planétaire. C'est la langue planétaire dont il se trouve que les Européens la parlent aussi.

Jiný hlas: Je to jazyk planetární, kterým se mluví i v Evropě.

Jiný hlas: Donc, on ne peut pas dire que c'est, comme le dit Alain Minc, la langue européenne. Si l'Europe décide de parler anglais, elle décide de parler, pour des raisons économique-politiques qui sont sans doute très justifiées, la langue planétaire.

Jiný hlas: Nelze se tedy vyjádřit tak, že angličtina je evropský jazyk. Jestliže se Evropa rozhodne mluvit anglicky, tak z určitých důvodů ekonomických, politických a tak dále se rozhodne pro planetární jazyk, nikoliv pro evropský jazyk.

Jiný hlas: Deuxième remarque : cette *lingua franca* que Alain Minc préconise n'a rien à voir avec le latin qui fut pourtant la *lingua franca* de l'Europe. Enfin, je veux dire qu'il y a une différence fondamentale entre ces deux formes de langue européenne.

Jiný hlas: Druhá poznámka: tato *lingua franca* naproti tomu, která kdysi byla jazykem evropským, tedy jím dnes není. Jsou tam ještě zásadní rozdíly mezi angličtinou a tou *lingua franca*. Zásadní rozdíly.

Jiný hlas: Pourquoi ? Parce que le latin était une langue étymologique, une langue originaire. Enfin, une langue ancienne, en tout cas.

Jiný hlas: Latina je jazykem etymologickým, je to takzvaný jazyk původní.

Jiný hlas: Le latin était donc conforme à cette définition de la langue que je vais vous lire et que donne dans un essai sur Walter Benjamin, Hannah Arendt.

Jiný hlas: Latina je jazyk, o kterém podle *Hanny Arendtové*, v eseji o *Walteru Benjaminovi*, říká, že je... ted' nevím co.

Jiný hlas: Voici ce qu'écrit Hannah Arendt. „Dans la langue, ce qui est passé a son assise indéracinable.“

Jiný hlas: Citát *Hanny Arendtové*: „V jazyce, který je mrtvý, má své kořeny nebo své místo něco, co je nevykořenitelné.“

Jiný hlas: „C'est sur la langue que viennent échouer toutes les tentatives de se débarrasser définitivement du passé.“

Jiný hlas: „A v tom jazyce ztroskotávají veškeré pokusy, jak se zbavit minulosti.“

Jiný hlas: „Il y a des tentatives pour se débarrasser définitivement du passé, mais elles échouent sur la langue. La langue reste le lieu où le passé a son assise. Ces tentatives ne réussissent pas parce qu'il y a la langue. Elles ne réussissent pas complètement parce qu'elles échouent sur la langue. La langue résiste. La langue résiste, on peut dire, à toutes les tentatives de se débarrasser définitivement du passé.“

Jiný hlas: „V jazyce zůstává zachováno něco, co odolává všem tendencím nebo všem pokusům zbavit se toho. Jak to říct srozumitelněji? V jazyce zůstává minulost přítomněna.“

Jiný hlas: „*Hannah Arendt* écrit encore, justement elle donne un exemple: la *polis* grecque, la *polis*, la ville. La *polis* grecque continue d'être présente au fondement de notre existence politique, au fond de la mer, aussi longtemps que nous avons à la bouche le mot *politique*.“

Jiný hlas: „Díky jazyku zůstává řecká *polis* vlastně naší přítomností, aniž bychom cokoli politického museli říkat.“

Jiný hlas: „...dans le mot *politique*.“

Jiný hlas: „V slově *politické*.“

Jiný hlas: „Or justement, l'anglais, tel que le préconise *Alain Minc*, est une langue purement opératoire.“

Jiný hlas: „A proti tomu angličtina je jazyk ryze operativní, nebo...“

--- (1989-05-15 Alain Finkielkraut - Aféra „Heidegger“ a Patočka (1) FR [LVH15VA]_Kaz b_cleaned.flac)

Jiný hlas: Il l'a défini, il parle de de l'anglais qui doit être la langue de l'Europe, indifféremment, en

utilisant indifféremment soit le terme de langue, soit le terme d'Espéranto, soit même le terme de sabir, un sabir, un sabir commercial, c'est pas comment on peut dire.

Že angličtina je něčím jako esperanto nebo já nevím, co je toto sabir.

Obchodní jazyk.

C'est une langue donc qui pourrait être parlée par tous et pour être efficace et pour doit être débarrassée du passé qui se trouve encore en elle et qui qui l'alourdit.

Má-li se angličtina stát tím společným jazykem, tak aby jí byla, tak ještě více musí být zbavena minulosti a stát se jen takovou, teď jsem zapomněl, co tam říkal, záležitostí prostě operativní.

L'anglais dont il parle et qu'il préconise est un anglais vidé de son histoire, de son épaisseur, de sa densité historique, et pour tout dire un anglais expurgé de Shakespeare.

Protože angličtina s sebou nese tyto potřeby, aby se zbavila, tak se oddělila, vydělila, se odpoutala od Shakespeara.

On voit d'ailleurs aujourd'hui dans le dans la perspective du marché unique européen de 1992 de très nombreux reportages à la télévision sur la nécessité de réformer l'enseignement de l'anglais.

Můžeme být svědky mnoha diskuzí a různých příspěvků k otázce, jak je třeba přeformátovat, přetvořit nebo přezkoumat a změnit způsob výuky anglického jazyka.

To už se překročilo.

Ano, vzhledem k tomu vytváření společného trhu.

Réformer, c'est-à-dire décrocher l'enseignement de l'anglais de la littérature anglaise.

Reforma znamená zbavit výuku angličtiny vztahu k celé anglické literatuře.

Au nom de l'efficacité, il s'agit de faire accéder le plus grand nombre d'enfants à un anglais simplifié.

Aby ta angličtina takhle mohla sloužit, tak proto musí být reformována, aby byla zjednodušená, to je ta jednoduchá angličtina.

D'une certaine manière, cette hégémonie de l'anglais est aussi une destruction de l'anglais.

V jistém smyslu možno říct, že ta hegemonie nebo hegemonizace angličtiny v těchto službách v této orientaci znamená zároveň destrukci anglického jazyka.

Puisque l'anglais qui qui règne et qui va régner de plus en plus est réduit à un pur et simple instrument de communication.

Neboť tato tendence znamená, že angličtina je redukována na pouhý prostředek komunikace.

Et dans cette conception de l'anglais se révèle la conception dominante de la langue et de toutes les langues.

V rámci tohoto pojetí se pak ukazuje celá koncepce jazyka a jazyků.

En France par exemple, une insistance sur la la nécessité de de faire de l'anglais la langue unique, la la langue de l'Europe, cette insistance s'accompagne d'une comment dire, d'une volonté de réformer et entre guillemets de moderniser la langue française.

Také je to vidět třeba ve Francii, kde snahy prosadit angličtinu jako jednotný jazyk jsou právě provázeny současně naopak i snahou modernizovat francouzštinu. Výsledek by byl tedy, že i pro francouzštinu potom se požaduje zjednodušení a tak dále.

Dix linguistes ont récemment fait paraître, publier un manifeste tendant à moderniser l'écriture du français.

Nedávno byl publikován manifest francouzských lingvistů požadující modernizaci francouzštiny.

Ils proposaient donc une réforme de l'orthographe française.

Dokonce doporučovali nebo požadovali reformu francouzského pravopisu.

Et ce qui importe dans à mes yeux c'est moins tant les propositions qu'ils faisaient que les principes dont ils se réclamaient. Ce qui importe je crois c'est moins les propositions effectives qu'ils faisaient de réforme que les principes dont ils se réclamaient.

Příznačné pro to je, že tam jasně jsou položeny ty postuláty, co se má udělat, ale vůbec se nemluví o principech, na základě kterých se to má dělat.

Ils disaient notamment ceci : réformer l'écriture c'est ce n'est rien d'autre que réviser une mécanique.

Říkají tam: reformovat pravopis není nic jiného než mechanická oprava.

Et parmi leurs arguments principaux il y avait la nécessité absolue d'adapter le français aux ordinateurs. Adapter le français à l'informatique.

Jako naprostou nutnost tam vyjádřili požadavek upravit francouzštinu tak, aby byla vhodná pro počítače.

Le français en effet comporte beaucoup plus d'accents et de ce qu'on appelle les signes diacritiques que l'anglais.

[nesrozumitelné]

Jiný hlas: *On a calculé qu'un clavier d'ordinateur avait besoin pour l'informatisation du français de 25 % de signes typographiques de plus que pour l'informatisation de l'anglais.*

Hejdánek: francouzští počítače, když mají odpovídat požadavkům francouzštiny, tak musejí mít o 26... o 25 % kláves víc než angličtina.

Jiný hlas: *Conclusion, en simplifiant le français, on le rend mieux apte à répondre aux défis techniques de l'an 2000, car un défi technique c'est toujours de l'an 2000.*

Hejdánek: To znamená revidovat a opravit francouzštinu v tomto smyslu znamená přivést ji na úroveň požadavků 2000.

Jiný hlas: *Ainsi donc, ce sont les linguistes, c'est-à-dire les penseurs de la langue, les gardiens de la langue, qui aujourd'hui convoquent la langue devant le tribunal de l'efficacité et du calcul absolu.*

Hejdánek: Došlo k neuvěřitelné absurditě, lidé lingvisté, lidé, kteří by měli zachránit jazyk a bránit proti nějakým úpadkům a tak dále, jsou ti, kteří jej volají k odpovědnosti a k tomu, aby se přizpůsobil požadavkům nové doby.

Jiný hlas: *Nous sommes totalement immergés dans le monde de la technique tel que l'ont décrit Heidegger d'abord, et Patočka ensuite.*

Hejdánek: Jsme naprosto ponořeni do toho technického myšlení, o němž mluví na jedné straně Heidegger a potom také Patočka v tom komentáři.

Jiný hlas: *La technique selon Heidegger, et vous le savez, ce n'est pas simplement une pratique, c'est une thèse, c'est une métaphysique, c'est une thèse sur l'être.*

Hejdánek: A jak víte, pro Heideggera technika není jenom nějaký druh praxe, nýbrž je to teze, je to určitá pozice, je to metafyzika.

Jiný hlas: *C'est le fait de n'envisager l'être que sous la forme de la matière première.*

Hejdánek: Je to otázka pojetí bytí jakožto suroviny.

Jiný hlas: *Dans le monde de la technique, seul est réel ce qui est calculable, objectivable et malléable.*

Hejdánek: Ve světě techniky platí to, co je úspěšné, účinné, manipulovatelné a měřitelné.

Jiný hlas: *Dans le monde de la technique, il n'existe plus qu'un seul type de pensée, la pensée calculante.*

Hejdánek: Ve světě techniky neexistuje jiný způsob myšlení než kalkulačnický, tedy výpočetnický.

Jiný hlas: *Et on le voit, dans le monde de la technique, la langue n'existe que comme moyen de communication, et sans qu'on leur demande rien, les linguistes se mettent au service des ordinateurs.*

Hejdánek: A protože v jazyce nejde o nic jiného než o to, aby byl ve službách techniky, tak z těch původních strážců jazyka se stávají exponenti počítačů.

Jiný hlas: *Le monde de la technique, en un mot, est un monde où tout est mis en demeure de servir, intégré dans quelque finalité, utilisé.*

Hejdánek: Vlastně citát, že v tom světě techniky vlastně jazyk slouží jenom k tomu, aby vyjádřil upotřebitelný, utilitární stav.

Jiný hlas: *Al-Djerjinski a donc raison, toutes les langues sont en train de disparaître, on pourrait dire au profit de l'anglais, mais il faut ajouter, même l'anglais, et surtout l'anglais, est en train de disparaître.*

Hejdánek: A tak, když se navrátíme k tomu Deržanskému... Deržanský má pravdu, plnou pravdu, že všechny jazyky jsou určeny k zániku, a ovšem v naší souvislosti je třeba zdůraznit i angličtinu.

Jiný hlas: *C'est d'abord, c'est du yiddish, c'est à partir d'une réflexion sur le yiddish que Derjinski*

s'exprime, et curieusement, paradoxalement, c'est Heidegger, dont on sait pourtant qu'il a été, qui nous aide à comprendre le sens de sa phrase.

Hejdánek: Je to zajímavé, že je to Deržanský, který se vyslovuje tímto způsobem, a že je to Heidegger, který nám usnadňuje pochopení toho, co říká.

Jiný hlas: *Et voici la bêtise, si je puis dire, de notre situation intellectuelle aujourd'hui en France, c'est que d'une certaine manière, nous confirmons le diagnostic de Heidegger au moment même où nous le rejetons.*

Hejdánek: A tak dochází k té paradoxní situaci u nás ve Francii, že zároveň přijímáme diagnózu Heideggerovu a zároveň ji odmítáme.

Jiný hlas: *Cela même qui se déchaîne contre lui disent la même chose que lui, mais à cette seule différence près, qu'ils inversent les signes et qu'ils célèbrent l'euphorie de la technique, alors que Heidegger décrivait la détresse de la technique.*

Hejdánek: Zcela kuriózně ten, kdo se od Heideggera tak násilně distancuje, tak vlastně říká to, co říká Heidegger. A na druhé straně ten, kdo je nadšen technikou a chce ji všude prosazovat, tak ten je odhalován právě Heideggerem, který ukázal, v čem ta podstata techniky spočívá.

Jiný hlas: *Mais c'est Heidegger aussi qui nous a appris que le summum de la détresse, c'est l'absence de détresse.*

Hejdánek: A také Heidegger ukázal, že absence...

Jiný hlas: *Le summum, le point culminant de la détresse, le maximum de la détresse, c'est l'absence de détresse. La détresse c'est la douleur. Je ne sais pas, il y a un mot de Heidegger sur la détresse, je ne sais pas le dire en allemand.*

Hejdánek: Tedy, že tam, kde je vrchol bolesti... nebezpečí? *Gefahr? Gefahr?*

Jiný hlas: *Oui, Gefahr, ce n'est pas le danger, hein.*

Hejdánek: Jo, aha, kde je nebezpečí největší...

Jiný hlas: *Gefahr, ce n'est pas le danger. Non, non, c'est la détresse. Not. Not.*

Hejdánek: Úzkost? Not? Ano.

Jiný hlas: *Aussi, oui, c'est ça. Summum de la détresse. C'est donc le summum de la détresse, il le dit à peu près comme cela, c'est l'absence de la détresse. La détresse culmine dans l'absence de détresse.*

Jo, takže vrchol úzkosti vrcholí tím, že přestává existovat, že chybí, absence úzkosti. Jenže je otázka, co je *détresse*. No dobře, ale jestli je to Not, tak je to nouze. Aha, ale *détresse* je Not. Voilà. *Pas angst. Non, non. C'est Not.*

Hejdánek: Aha, nouze. Jo.

Jiný hlas: *Et c'est la leçon, si vous voulez, que je retiens de cette affaire Heidegger, que les plus... ceux qui sont les plus sévères contre Heidegger, ceux qui veulent le rejeter, le brûler parce qu'il a été nazi, sont, sans le savoir, et en même temps, les plus heideggeriens. A tak ti, kteří chtějí upálit Heideggera, protože byl nacista, tak aniž to vědí, tak sami jsou vlastně ještě větší heideggeriáni než on.*

Et précisément dans l'entretien que... dans le commentaire que Patočka a fait à l'entretien du Spiegel, il réfléchit, il commente le passage où Heidegger se demande quel est le régime qui peut mieux... qui peut le mieux répondre à la technique ou au défi de la technique. Že vlastně správný význam Patočkův je, že staví otázku, který režim, který způsob společnosti nebo politiky je jaksi příhodnější nebo je patřičnější tváří v tvář tomu nebezpečí techniky.

Et Heidegger se dit, dit : „je ne suis pas sûr que ce soit la démocratie“. A Heidegger si není jist, že je to právě demokracie.

Patočka dit : „cette question doit être posée. Cette question est valable.“ Patočka a évidemment beaucoup plus de... manifeste dans toute son œuvre beaucoup plus d'intérêt et même de passion pour la démocratie que Heidegger. Il pense cependant que cette question a un sens. Patočka říká, ale tato otázka přece musí být položena, tato otázka je platná. Nepochybně Patočka vyjadřuje ve svém díle, ve svých textech mnohem větší porozumění a sympatie pro demokracii než Heidegger. A přesto je přesvědčen, že

tato otázka, zda demokracie je schopna čelit této tendenci, má smysl.

Et en effet, on peut dire que la démocratie doit réfléchir à la manière par laquelle elle pourra répondre au défi de la technique. A z toho vyplývá tedy, že pokud je tomu tak, tak demokracie musí uvažovat o tom, jakými způsoby, jakými prostředky se postaví proti tomu nebezpečí.

Mais ce que révèle l'affaire Heidegger, c'est que notre démocratie n'y est pas du tout préparée, puisqu'elle identifie, puisqu'elle confond la technique et la démocratie. A to ukazuje tu aféru heideggerovskou v tom, že vlastně naše demokracie, ta západní, že není připravena, protože ztotožňuje techniku a demokracii, vidí je v jednotě.

Elle ne voit pas, elle ne voit même pas qu'il puisse y avoir une différence, et ni a fortiori un différend, c'est-à-dire un antagonisme entre ces deux réalités. A že nelze v tom zaslepení nebo nevidí, je slepá, že mezi těmito dvěma skutečnostmi je napětí a antagonismus.

Et je dirais pour conclure que penser avec Patočka aujourd'hui, pour moi, c'est justement sortir de l'oubli de cette différence entre le monde de la technique et le monde de la démocratie. A tak k tomu závěru, že s Patočkou je třeba vzít vážně v tom, že je třeba si klást tu otázku dalšího vývoje demokracie ve vztahu k technice.

Voilà, merci. [nesrozumitelné] Quels sont les rapports entre le développement de la technique et le système totalitaire dans notre siècle? Jaké jsou vztahy mezi rozvojem techniky a totalitním systémem ve dvacátém století?

Oui, je crois que ces relations sont indéniables, car il y a dans... c'est l'une des définitions du totalitarisme, que cette tentative d'une maîtrise technique du monde... je crois donc que le rêve technique est l'une des dimensions du rêve totalitaire, de la totalitarisation. Myslím, že tady jsou podstatné souvislosti. Ten sen o technizaci světa je částí toho snu totalitního, té totalitarizace.

C'est peut-être aussi en vertu de son échec technique que le totalitarisme est aujourd'hui remis en question de l'intérieur, et notamment par Gorbatchev. A to v těchto případech jako zase neúspěchu techniky v totalitním systému.

Est-ce qu'il y a des penseurs anglais qui se... faisaient des pensées sur cette question ? Est-ce qu'il y a aussi un commencement d'une telle discussion en Angleterre aussi?

Jiný hlas: *Ça je ne sais pas. Je ne saurais pas dire si... j'en doute un peu, mais notamment parce qu'il y a une telle, une telle défiance en Angleterre pour toute la philosophie continentale, c'est-à-dire pour toute la tradition phénoménologique, et une telle prédominance du positivisme, c'est-à-dire de la pensée au fond au service de la science, que je ne le crois pas. Et sur la question même de l'anglais, peut-être faudrait-il le demander aux écrivains, ce serait intéressant de demander aux écrivains ce qu'ils pensent de l'anglais qui, d'une certaine manière, circule aujourd'hui, s'ils reconnaissent leur langue dans cette langue planétaire.*

Hejdánek: Nevím, ale mám pochybnosti, spíš by se možná našli takoví mezi spisovateli, ale nevím, bylo by potřeba se jich na to zeptat. Nepravděpodobné za nepravděpodobné to považuji proto, že v Anglii panuje velká nedůvěra k myšlení zejména kontinentu a převládá tam *positivismus*, takže tato otázka si pravděpodobně není kladena, přinejmenším z těch domácích tradic.

Jiný hlas: Zkusil jsem teda z toho jeho výkladu pochopit, že technika, která nám, jak sám teda říká, na jednu stranu usnadňuje život, jestli teda ji máme jako plně zavrhnout, anebo teda jako nějak změnit vztah k té technice? Protože jeho výsledek nakonec byl, a to říkám trochu dlouze, abych to potom zkrátil, že jeho výsledek byl ten, že v podstatě demokracie s tou technikou je neslučitelná. Tak jako znamená to, že tu techniku máme zavrhnout?

Hejdánek: Ne, to takhle on tam neříkal, ne zavrhnout. Jde o to prostě... Ale ta otázka je zajímavá stejně jako bez ohledu na něho.

La question est quoi faire avec la technique. Vous acceptez que la technique faisait beaucoup pour nos possibilités de vivre comme ça. Alors si c'est un grand danger, comment est possible de combiner ces fonctions qui facilitent nos vies avec les principes démocratiques?

Jiný hlas: *Mais c'est la question. C'est vraiment la question, c'est-à-dire est-ce que la technique laisse la place à autre chose? Il ne s'agit pas évidemment de rejeter toute la... de rejeter la technique, de revenir à l'âge des cavernes. Il s'agit d'essayer de savoir si d'abord la technique est capable de ménager le monde, de ménager la terre. Ça c'est une vraie question. De ménager tout, enfin la terre et les villes. Et puis d'autre part, il s'agit de savoir si nous pouvons ménager une place pour autre chose que pour la technique, c'est-à-dire pour la méditation, c'est-à-dire pour la contemplation, et c'est-à-dire aussi pour la démocratie. C'est la question, je crois.*

Hejdánek: Na to nelze odpovědět, je to otázka, kterou si musíme nechat dojit. Zprv, je-li technika schopna převzít to *manažování* celého života, a zadruhé, je-li schopna nás nechat žít ještě jinak, v něčem jiném. Je-li možné prostě buď techniku vzít do jistých mezí, anebo naopak je-li možné v jejím rámci vytvořit určité prostory pro úvahy, pro meditaci, pro život a také pro demokracii.

Jiný hlas: Já bych se chtěl zeptat, on se vlastně vyjádřil k tomu Heideggerovi, zatímco ten Heidegger, když si položil tu otázku, tak spíš k té demokracii se staví negativně. On se obává spíš toho nebezpečí, kterému není schopen čelit. Zatímco on teda v závěru prohlásil, že ta naše západní demokracie ještě není zralá vůbec k tomu postavit si tuto otázku, protože doposud ztotožňujeme demokracii s technikou. A v tom závěru teda řekl, že mezi demokracií a technikou je určitý napětí, konflikt. Mě by zajímalo, jak to myslel. Myslel to pouze v tom heideggerovském slova smyslu, anebo myslel to i třeba v nějakém jiném slova smyslu, to znamená v nějaké své koncepci? Nebo jestli to myslel třeba i v historickém slova smyslu? Protože tam na druhé straně bych si myslel, že tam žádný konflikt není, naopak se domnívám, že ta technika je jaksi neodmyslitelný nástroj určitého vývoje té demokracie. A ještě teda, kdybyste mi jenom stručně, krátce shrnul, co to znamená konkrétně? V jakém smyslu je to napětí té demokracie vůči té technice? V jakém smyslu to myslel? Pouze v tom heideggerovském nebo i v jiném?

Hejdánek: On říkal, že když odmítají Heideggera, tak že vlastně nevědí, o čem mluví. Když vy se ptáte, zda heideggerovským nebo ne, tak vlastně je to o něčem jiném. Že on v podstatě to, co tady vykládal, tak to byla kritika do vlastních řad. Kritika té francouzské diskuse, která se hádá o Heideggera a vlastně neví, o co vlastně jde.

Jiný hlas: Dobře, no ale on přeci na rozdíl od Heideggera, aspoň já jsem pochopil, že on čeká tu dobu, kdy ta demokracie bude zralá, zatímco Heidegger netvrdil, že demokracie je zralá.

Hejdánek: Ne, on říká, že podobně jako Heidegger a jak říká i Patočka, že to má smysl, že je třeba si nechat dojit otázku, jestli ta demokracie je schopná, jestli má prostředky k tomu, aby čelila nebezpečí té globální technizace. Teď já nevím v tomhle kontextu, nač se ptáte. On tam žádné své pojetí demokracie ani totalitarismu nevykládá. On jenom vyložil, jak je hrubě omyl většiny těch diskutujících, že ta technologie není nic vnějška, co se prostě v té generaci vypráví, a že ta technologie, když je právě takto technicky vedena do nejdokonalejších stop. Takže je třeba postavit otázku, o co jde, a ne jestli je to v soulase s Heideggerem nebo není s Heideggerem a tak dále. Tak mluvíme o věci. Já prostě nevím, na co se ptáte konkrétněji.

Jiný hlas: Chtěl vědět, jestli je to v soulase s Heideggerem nebo jinak. Co?

Hejdánek: On nevykládal ani Heideggera, ani co je ta technika, ani co je to ta demokracie. Jenom ukázal, že tam jsou nějaké rozpory.

Jiný hlas: *Excusez-moi. No no, c'est bien, c'est bien. Je ne comprends pas la question.*

Jiný hlas: Já jsem to pochopil tak, že on říká, že ztotožňovat tu dnešní demokracii, současnou demokracii s technikou, tak...

Někdy se říká, že u Heideggera se postupně ten postoj k technice poměrně mění. A v tomhle ohledu by bylo zajímavé pokusit se blíž říct, zda je, nebo v jakém smyslu je pro Heideggera technika nebezpečí a zda aspoň třeba někde se nezdá, že Heidegger říká, že tomuto nebezpečí je možno čelit právě tím, že tu techniku jaksi až do konce uskutečníme a promyslíme, spíše než tím, že bychom se vůči ní chtěli nějak právě vyhrožovat.

Tak jednak na tu periodizaci, jestli lze rozeznávat nějaké ty periody v tom, a jednak v některé z těch,

pokud je rozeznáváme, zda by ten postoj Heideggerův šel artikulovat takhle.

Jiný hlas: *La première question... on diffère de temps en temps des périodes différentes chez Heidegger de conception de la technique. Alors qu'est-ce qu'on peut dire sur cette possible périodisation du concept de la technique? Et deuxièmement, est-ce qu'il y a une de ces périodes où Heidegger ne conçoit pas la technique seulement comme danger, mais comme quelque chose existante...*

Jiný hlas: Možná, že tam není jenom jako nebezpečí, ale jako to nebezpečí, které je nebezpečím tehdy, když není dovedeno do konce a promyšleno do konce. V tom spočívá ta nebezpečnost techniky.

Jiný hlas: *Est-ce que alors... un autre point, c'est si dans quelques-unes de ces périodes Heidegger conçoit le danger pas comme directement comme le danger de la technique, mais comme le danger qu'on ne pense pas assez la réalité de la technisation, de la technique jusqu'au but, jusqu'à la fin, si on ne réfléchit pas par cette manière... Alors si le danger n'est pas dans la technique seulement elle-même, mais dans notre...*

Jiný hlas: ...to bychom si taky neudělali, ale prostě je to tak, že... *Est-ce que c'est possible de parler allemand?*

Hejdánek: On by to mohl říct německy.

Jiný hlas: *En allemand, je vais essayer de comprendre, je ne sais pas si je peux le comprendre.*

Jiný hlas: Nebo takhle, úplně jednoduše, jestli teda doslova, zda to nebezpečí je v tom, že my nejsme schopni myslet tu techniku.

Jiný hlas: *Si le danger ne consiste pas dans notre impossibilité ou incapacité de penser l'essence de la technique.*

Jiný hlas: *Bah oui, je serais d'accord que c'est exactement ça pour Heidegger. Le danger c'est pas la technique elle-même, mais l'incapacité de la penser et plus précisément encore la disparition de toute forme de pensée au profit exclusif de ce qu'il appelle la pensée calculante, et c'est-à-dire de ce que Horkheimer et Adorno appellent la raison instrumentale.*

Hejdánek: No to je právě přesně to, co Heidegger má na mysli, totiž že ta technika zbavuje myšlení všeho, co není pouze kalkulující, a tudíž zbavuje myšlení schopnosti pochopit tu techniku samotnou.

Jiný hlas: *Alors pour ce qui est de la première question, je ne suis pas absolument qualifié pour y répondre, je ne suis pas un philosophe heideggérien estampillé et je ne connais pas son œuvre de façon assez intime. Ce que je peux dire...*

Hejdánek: Co se týče té první otázky, tak nejsem vůbec kompetentní na ni odpovědět, protože to by vyžadovalo se vyznat v Heideggerovi mnohem víc než je tomu v mém případě, takže to musíte položit jiným lidem.

Jiný hlas: *Ce qu'on peut dire, c'est qu'il y a en effet eu un tournant, comme Heidegger le dit lui-même dans sa pensée, le fameux Kehre, et qu'il y a comme deux pôles successifs dans sa pensée : dans un premier temps, toute sa philosophie est organisée autour du thème de l'authenticité, l'authenticité du Dasein, et ensuite elle est organisée autour du thème de l'être, beaucoup plus, et ce qui succède à l'authenticité, Eigentlichkeit je crois, ce qui succède à l'Eigentlichkeit c'est précisément ce thème qui est né de sa méditation sur la technique et celui de la Gelassenheit. Donc il ne s'agit plus donc pour l'être d'être authentique au travers d'une décision résolue, mais en quelque sorte à l'être humain, mais d'habiter poétiquement le monde. On peut dire qu'il y a au fond, c'est ainsi que se succèdent ces deux périodes.*

Hejdánek: Pokud jde o tu druhou otázku, tak se mi zdá, že k ní v této interpretaci přece jen něco vím, a ta odpověď je taková, která vlastně tu první periodu vidí v té filosofii té autenticity, takové, která dbá víc na tom jednotlivém pobytu, a jako druhou periodu zahájenu teda tím promyšlením německého básníka, v té filosofii, která klade především důraz spíše než na autenticitu na Gelassenheit.

--- (1989-05-15 Alain Finkielkraut - Aféra „Heidegger“ a Patočka (2) FR [LVH16VA]_Kaz a_cleaned.flac)

Jiný hlas: Metanoia. Ta koncepce metanoia, to je nouš. Nouš je začátek metanoia, změny života. Takže to

je jedna možná perspektiva pro filosofii.

Takže máme ještě trochu času. Máme.

Já nevím teda, k Bohu vám nestačím, to nejsem schopen připravit, a teď nevím, co vlastně ze mě vypadne. Říká se, a v té francouzské diskusi se to objevuje, že Heideggerova myšlení je, že nemá praktickou filosofii. Co to konkrétně znamená ve vztahu k té technice a k té globalizaci, o které mluví? Znamená to, že prostě poukazuje na fenomén, aniž by v tom něco vyvolal. Heidegger nikde nemluví o tom nebezpečí.

Hejdánek: Mluví. Mluví. *Die Frage nach der Technik* je plná nebezpečí.

Jiný hlas: Jo? Já vzpomínám teda na tu *Einführung in die Metaphysik* a tam vedle sebe dává techniku a to zplynování, ta industrie lidské smrti... dává vedle sebe prostě jako jenom jeden druh techniky.

Samozřejmě, že to dělá záměrně a dává to do té souvislosti proto, aby ukázal, co je ta technika, a že vlastně tím poukazuje jenom na to, že ta technika žádné hodnoty neuznává, nebo prostě pro ni hodnoty jsou nereálné, má své vlastní technické cíle.

Takže je otázka, jestli, a právě v té souvislosti v té *Einführung in die Metaphysik*, tam několik řádek předtím má ten ostrý útok proti těm etikům, tedy nebo etikám, proti té filosofii hodnot, *Wertphilosophie*, a považuje to za naprosto vyřízenou ničemu, a zejména taky proto, že ty hodnoty jsou chápány vůbec, je to pro něj ten největší odpad té metafyziky. Já nevím, jestli jsem si to nevybavil. Je tedy otázka, jestli u Patočky lze vidět, že jde dál než Heidegger v této věci, jestli koriguje ten fenomén, nebo jestli koriguje to vidění Heideggerovo v tom smyslu, že tím důrazem na demokracii, že by naznačoval nějaký svůj příklon k té praktické filosofii, nebo u Patočky ta praktická filosofie v mém soudu taky [nesrozumitelné].

Hejdánek: Podle mě je to úplně stejný u Patočky jako u toho Heideggera, akorát ten Patočka to neříká tolik výslovně. A to bude zajímavý srovnat.

Jiný hlas: *Dans sa Einführung in die Metaphysik Heidegger... ce sont des mots assez beaucoup cités sur la globalisation et sur des camps de liquidation et la technique. Dans l'ensemble on dit souvent, et aussi dans la discussion française, on dit souvent que la philosophie ou la pensée de Heidegger... que Heidegger n'a aucune philosophie pratique, c'est-à-dire éthique et politique comme discipline philosophique. C'est une question si vous voyez que chez Patočka il y a une possibilité de voir un pas en avant pour une formation d'une philosophie pratique ou si c'est un essai de d'aller dans le même chemin comme Heidegger sans ses... Moi je crois que sur cette question vous êtes plus qualifié que moi pour répondre, mais je dirais simplement que personnellement je lis Heidegger, comment dire, je ne lis jamais Heidegger tout seul, je lis Heidegger effectivement accompagné par la pensée de Patočka, par la pensée d'Hannah Arendt, et également par une pensée qui en est proche, même si sur certains points elle est très conflictuelle avec Heidegger, qui est la pensée d'Emmanuel Levinas. Donc, et je crois que pour moi la lecture de Heidegger n'a de signification que précisément accompagnée ou infléchie par ces autres.*

Jiný hlas: penseurs. Donc, en tout cas, pour répondre au plus précisément, je ne crois pas qu'on puisse faire à la pensée de Patočka le même reproche qu'à la pensée de Heidegger, mais en même temps ce qui est absolument fascinant, c'est l'extraordinaire acuité du diagnostic porté par Heidegger. Et c'est ce qui rend absolument vain et dérisoire la gesticulation *anti-heideggerienne* d'aujourd'hui, puisque c'est au moment même où son diagnostic est confirmé, vérifié, et se vérifie chaque jour un peu plus qu'il est symboliquement expulsé de la culture.

No, k odpovědi, že v první řadě tady u nás, že jsme zapomněli na tu otázku odpovědět, ale že on nechte Heideggera samotného, ale že ho čte spolu s Patočkou a přes Patočku spolu s Arendtovou, a že tedy víc v tomto kontextu. A že se mu Heidegger vysvětlil taky, že vlastně víc o čem jsme v češtině mluvili, ale že tedy víc v analogii Patočkova Heideggera.

Hejdánek: Uznal, že je fascinující, že se tam vydobývají jiné kontexty, že to má posun právě v té věci demokracie a toho to patří, no, že v tomhle směru je to nepochybně posun.

Jiný hlas: *Peut-être qu'on peut s'arrêter là peut-être. Je suis épuisé. Je suis désolé, c'est parce que j'ai fait*

une conférence à Brno ce matin, j'ai pris le car et j'ai voyagé.

Jiný hlas: Alors nous vous remercions beaucoup. Vraiment. Pour votre présence, pour votre lecture. Nous sommes très heureux que vous puissiez venir nous dire quelque chose. Alors nous espérons seulement que vous n'êtes pas trop fatigué.

Jiný hlas: Non, non, pas du tout. Pas du tout. Je me suis arrêté à temps. Devant le collapsus complet. Quelques minutes avant, oui. Et je me ménage. Et d'autre part, j'aurais quelques messages pour vous aussi de la part de Vincent Giraud.

Hejdánek: Tak děkuji vám, přátelé.

--- (1989-05-15 Alain Finkielkraut - Aféra „Heidegger“ a Patočka (2) FR [LVH16VA]_Kaz b_cleaned.flac)

Hejdánek: Já jsem špatně rozuměl, když přednášející hovořil o Polsku a Maďarsku, že se sledují tendence k demokratizaci, ale že jsou tam ještě určitá temná místa. Dans votre discours de Pologne et de Hongrie, vous avez parlé de la tendance vers la démocratisation, mais il y a encore quelques places d'obscurité.

Que signifie cette place d'obscurité pour vous? C'est la possibilité de l'intervention militaire de la Russie?

Jiný hlas: Non, je ne me suis pas fait comprendre. J'ai dit qu'il y avait des malentendus encore entre nous et l'Europe de l'Est et j'ai centré sur Patočka. J'ai essayé de faire comprendre que nous continuons, malgré les apparences, à ne pas écouter la pensée d'Europe de l'Est car un penseur comme Patočka, même s'il est célébré pour ses souffrances et respecté pour la manière dont il est mort et pour le courage dont il a fait preuve, n'est pas écouté pour ce qu'il dit. Voilà ce que j'ai essayé de montrer et c'est là que pour moi réside une zone d'obscurité, un autre malentendu dans le dialogue qui devrait s'instaurer entre les pensées européennes. Pour ce qui est de la question de la Hongrie et de la Pologne, là je ne suis pas plus devin que vous, je ne sais pas. Personnellement, si vous me répondez, je ne crois pas aujourd'hui probable une intervention soviétique. Je crois qu'elle n'est absolument pas conforme au jeu de Gorbatchev et que c'est d'une certaine manière la chance des Hongrois et des Polonais de pouvoir mener une expérience suffisamment loin sans trop de risque d'intervention. Ou alors il faudrait d'abord que Gorbatchev soit lui-même renversé. Je ne crois donc pas du tout que l'expérience démocratique qui commence à se faire jour en Hongrie et en Pologne obéisse au modèle de Gorbatchev, pas du tout, c'est un autre rythme, c'est un rythme interne qui dure depuis longtemps. Mais l'expérience de Gorbatchev permet à cette démocratisation, à cette transition démocratique, de se poursuivre sans trop de risque d'intervention extérieure. Voilà ce que je dis.

Hejdánek: To bylo nepochopením, to jsem položil otázku. Mně šlo o to, že ta temnost je, nebo spíš utajenost, je v nás, na Západě. To jest, že uznáváme to utrpení a vzpouru proti tomu utrpení, třeba a já nevím co všechno, ale že neposloucháme, co z toho Východu slyšíme, nebo co je slyšet, že to neposloucháme, že se o to nestaráme. A odtud, že jde o jakousi překážku našeho porozumění a v tom smyslu tedy tu temnotu, nikoli že tam je nějaké temno jako nebezpečí obav.

*A ovšem, pokud jde o nějaké třeba nebezpečí intervence, tak nejsem kompetentní, nebudu odhadovat, ale jistě – stejně jako vy – to považuji za nepravděpodobné. Ne proto, že by ten vývoj v Polsku a Maďarsku byl v nějakém souhlasu nebo že by byl pokračováním té Gorbačovovy iniciativy, celý rytmus toho vývoje je úplně jinej, ale ta gorbačovská zkušenost demokratizace v Sovětském svazu utváří prostor, v němž ten odlišný vývoj v Maďarsku a v Polsku je možný a je tedy nepravděpodobné, že by byl napaden. A ještě mám druhou otázku. Před dvaceti lety de Gaulle nebo francouzští lingvisté upozorňovali na to, že francouzština je ohrožena, že vzniká nějaká *anglo-franšíl* nebo něco takového, nějaká *mixáž* takové francouzštiny s angličtinou. Bylo to jako spojení techniky s mateřským jazykem, technika americká nebo tedy *amerikanismus* s tou francouzštinou. Do jaké míry tedy, když budou modernizovat francouzštinu, mám tomu rozumět tak, že ji chtějí modernizovat i od tohoto bodu, že je takhle pomíšená s tím *amerikanismem*?*

Il y a vingt ans, j'ai entendu que le président de Gaulle ou les linguistes ont montré que le français est en danger avec plusieurs mots d'anglais ou d'americanisme, anglo-franšíl ou je ne sais pas bien le sujet

exact pour ce mixage de langage. C'est pour moi l'unification de la langue maternelle et de la technique. Et il y a la question pour moi : la modernisation de la langue française sera le début, le commencement de ce poème, de cette langue mixage, de ce anglo-franšil, l'unification de la technique avec les expressions anglaises et le français consonant ?

Jiný hlas: Je ne suis pas sûr d'avoir tout à fait compris, mais je dirais que pour moi, il ne s'agit pas dans mon esprit de protéger le français contre l'invasion de l'anglais. C'est un thème connu, c'est un thème récurrent en France, et ce thème n'est pas le mien. Donc, s'il y a trop de mots anglais, ça peut être un petit problème, mais c'est à mes yeux un petit problème face à ce grand problème que constitue en effet la représentation technique de la langue. C'est ça que j'ai voulu dire. Il y a une représentation technique de la langue à la fois dans l'anglais planétaire et d'autre part dans les tentatives de modernisation du français. C'est-à-dire qu'il s'agit de moderniser le français dans un sens, pas du tout en adjoignant des mots anglais, mais simplement dans un sens d'efficacité technique, en éliminant du français, comme on l'a fait de l'anglais justement, tout son poids d'histoire, tout son poids d'inutilité. Il y a, si vous voulez, une espèce aujourd'hui d'allergie à l'inutile. qui est en train de détruire toutes les langues, l'anglais d'abord, première grande langue détruite, mais au travers du modèle anglais ensuite les autres langues.

Hejdánek: Já jsem mu říkal, že je to překotnina, nějaké spojování nějakých anglických slov s francouzskými, že mu jde o mnohem víc, o tu planetarizaci a tedy o modernizaci jazyka. Myslím, že v základě tu jde o něco jako... já jsem si vzal toho Heideggera, nejsem zastáncem, říkal jsem, toho, co se hodně diskutuje ve Francii, totiž o to takzvané znečištění francouzštiny, amerikanismy, anglicismy. Mně jde o docela jinou věc, mnohem závažnější, totiž právě to, že ta takzvaná modernizace nebo to zjednodušení, redukce jazyka na pouhé prostředky komunikace, a ještě navíc komunikace s počítači anebo počítačů mezi sebou a tak dále, znamená konec jazyků vlastně. I když to postihuje tu angličtinu pravděpodobně na prvním místě, tak to znamená konec jazyků všech. Tedy tohle je daleko podstatnější záležitost než to, jestli jeden jazyk ovlivňuje druhý.

Jiný hlas: Já bych se tedy zeptal na něco. Už bylo řečeno, že ta zásadní otázka, který režim pro toho Heideggera... tedy v režimu pro toho Heideggera je zásadní otázka, který režim... Heideggera, ne Hejdánka... který režim je nejprůhodnější tváří v tvář nebezpečí technizace. Tak já bych se chtěl zeptat, jestli je ta otázka správně postavená, jestli je to opravdu v tomhle smyslu otázka režimu. Protože jak se doposud ukazuje v západní demokracii, tak totalitarismus jako celek v tomto nebezpečí technizace nějak nečelí, a jestli tedy spíš to není otázkou něčeho jiného než který režim, ale spíš ve jménu jakých hodnot. Jestli třeba není důležité spíš to, co on sám nazval přehodnocením hodnot.

Hejdánek: C'est une bonne question, c'est un vrai problème, le problème le plus fondamental. Quel régime est prêt de stopper ou de contrôler la technisation du monde? Peut-être que la question vraie est au nom de quel principe, de quelles valeurs on doit contrôler le monde technique et pas de l'objectiver comme une question de système politique ou de régime comme ça.

Jiný hlas: Je crois quand même qu'avant d'avoir recours à des valeurs transcendantes, on peut dire précisément, et c'est déjà peut-être aussi une réponse à Heidegger, que les valeurs au nom desquelles contester le règne de la technique ou la technique comme règne, ce sont les valeurs de la démocratie. Car dans un monde où la technique est absolument prédominante, à ce moment-là la démocratie n'a plus de sens. La démocratie n'est possible que précisément si il y a un dialogue possible entre les... la démocratie n'a de sens que si on peut établir un dialogue entre les personnes et si par conséquent tout le domaine public n'est pas totalement accaparé par les savoirs spécialisés, par les savoirs techniques. Donc si vous voulez, quand Heidegger dit „je ne suis pas sûr que la démocratie puisse répondre à la technique“, il n'a peut-être pas tout à fait tort, mais on peut lui répondre que précisément c'est au nom de la démocratie et au nom des valeurs de la démocratie conçues dans leur essence même qu'il s'agit pour nous de contester le règne de la technique.

Hejdánek: Tahle diskuze se tam odehrála. Ať už se nebudeme blíže zabývat tou otázkou hodnot, ale jestli jsou tady nějaké hodnoty, které jsou schopny čelit té technizaci, tak jsou to ty hodnoty demokracie,

demokratické. Co to znamená? Demokracie staví tu otázku, zda se lidé mezi sebou mohou postavit do dialogu nebo vstoupit do dialogu, a technika místo dialogu navrhuje rozhodování odborníků. Tedy proti této, dalo by se říct, *technokracii* nebo té vládě techniky, vládě odborníků, specialistů, znamená demokracie rozhovor mezi lidmi.

Otázka je tato: jestli jsou tady nějaké hodnoty schopné se postavit, budovat jakousi hráz, jakousi mez pro tu *technizaci*, tak to jsou právě ty hodnoty demokracie. On mluví o té *predominanci*, *predominanci* techniky. My můžeme tedy takové zastavení toho bodu [nesrozumitelné], kdy ekologové vykoučí nad ty odborníky a ta vláda skutečně zastaví tuhle techniku, je to už tenhle posun, že se bráníme, aby ta *predominance* techniky nás nepohltila. Co udělají ve Francii, když on říká, dobře, ty hodnoty demokracie? že tedy, že v jakém je to tady třeba v těch atomových elektrárnách, výstavba nebo že v té ekologii, kde ty ekologie trpí a podobně. Jaké tam mají řešení, které pomocí těch demokratických hodnot, když takhle vlastně tu ovládnou techniku?

Jiný hlas: *Alors, ça se toque... en ce qui concerne la discussion de Marcuse et la technocratie... a on k tomu dál dodal, že to tedy v té diskusi o Marcuseovi... já už taky nevím... Danube? De Danubio? De Danubio? Il y avait une discussion de spécialistes, maintenant une critique démocratique, mais aussi avec les arguments des spécialistes écologistes. Alors est-ce que nous pouvons dire que ici les idées, les principes démocratiques exigent quelque chose comme barrière contre les spécialistes, ou si c'est un dialogue de spécialistes différents, ou la démocratie est — c'est déjà mon interprétation — si la démocratie est un dialogue des hommes savants et pas de chacun?*

Je pense que la réponse est que c'est évidemment un dialogue de chacun. La démocratie, elle n'appartient pas aux savants, elle appartient aux citoyens. Et précisément, c'est le désir de toutes les technocracies, que de confisquer la démocratie au nom des savoirs spécialisés. Je pense que la démocratie ne tient qu'à résister à cette volonté toujours présente, toujours surgissante. C'est tout.

Hejdánek: Samozřejmě filosofie demokracie, a on tam ještě doplnil tedy to, že tady opravdu od demokratických lidí... od odborníků, když vlastně tu kritiku mohou provádět zase jenom odborníci jiného typu. No a není-li tedy ta demokracie jenom mezi odborníky. On říkal, ne, demokracie samozřejmě to je dialog, do kterého může vstoupit každý. A to je právě podstata.

Jiný hlas: *J'ajoute qu'il n'y a pas de démocratie, il n'y a pas de politique même possible sans une image raisonnable de la société comme telle, de la société comme ensemble. Et précisément les connaissances spécialisées ne peuvent jamais engendrer une telle image de la société, parce que cette image est liée au langage naturel et à l'expérience humaine. Et précisément la démocratie, c'est le fait de laisser entrer l'expérience humaine dans la politique et dans les décisions politiques.*

Hejdánek: Podstata demokracie je prostě zkušenost, vstup do dialogu, do rozhovoru, a to znamená, že to je vázáno na přirozenou řeč, tedy přirozený jazyk a na přirozenou lidskou zkušenost, zkušenost každého.

Jiný hlas: *Et alors avant de confier totalement notre destin aux savants, pouvons-nous demander si la dévastation actuelle du monde n'est précisément pas un désordre produit par la connaissance spécialisée?*

Hejdánek: Tady je tedy otázka, zda ten blázeňec, ve kterém žijeme a kterým se řídíme, není právě důsledkem toho, že rozhodovali ve všem specialisté. Zda to není tedy důsledek takzvaného specializovaného vědění, odborného poznání.

Jiný hlas: Táhle kolega se hlásil.

Já vás neviděl. Pořád se mluví o dialogu lidí, ze kterých někteří jsou odborníci a někteří se, ti odborníci, někdy vyloučí z toho dialogu a přitom dělají nějakou špatnou práci, jako třeba zničení planety. Tak jestli si tady náš přednášející uvědomuje, že neodborníci, kteří působí v našich totalitních systémech, způsobují ještě větší škodu? A jestli si uvědomoval, jakému čelí, nebo jestli se nad tím zamyslel?

Marc-Olivier, il y a une question si vous critiquez les spécialistes qui dévastent le pays ou la planète, les spécialistes scientifiques ou techniques. Alors si vous pouvez comprendre quelle dévastation on peut démontrer dans nos pays de l'Est, où les dévastations sont responsables des incompetents?

Oui, qu'est-ce que je peux répondre à ça? Je crois en effet que c'est vrai, que c'est entre autres l'incompétence totale qui est responsable de ce qui se passe en Europe de l'Est.

Hejdánek: Nevím, co bych na to řekl. Prostě je to tak, je to také inkompetence. Ovšem ti specialisté, to je také určitá inkompetence.

Jiný hlas: *Cela dit, je ne suis pas absolument sûr que par exemple le désastre écologique soit uniquement imputable à l'incompétence. Je crois qu'il est imputable aussi à une sorte de frénésie de l'industrialisation et à ce rêve technique dont nous parlions tout à l'heure. C'est plutôt l'alliance entre le rêve technique et l'incompétence qui est en cause, mais pas l'incompétence toute seule.*

Hejdánek: Mám ovšem pochybnosti, že ty ekologické katastrofy jsou způsobeny jenom inkompetencí. Já si myslím, že k tomu přistupuje ta dravost a ta industrializace a ten technický sen, o kterém jsme už mluvili. Je to spíš spojení toho technického snu a té inkompetence, ne jenom inkompetence sama o sobě.

Jiný hlas: Mohlo by se dodat také to, že ti nekompetentní jsou prostě schopni vyřadit ty kompetentní, ne jenom to nadšení.

C'est vrai que dans les deux versions du monde de la technique, il vaut mieux vivre chez les compétents que chez les incompetents. Ça c'est vrai. Naturellement, la grande question est la question de la compétence. Les spécialistes sont compétents dans une certaine limite... dans un secteur de plus en plus limité, n'est-ce pas ? Alors c'est aussi une sorte d'incompétence. Bien entendu.

Jiný hlas: A jaký je postoj francouzských intelektuálů v tomhle evropském domě, kde angličtina jako ten jazyk se uplatňuje?

Hejdánek: Já myslím, že se raději neptat, ne? To je celkem jasné.

Jiný hlas: Jestli tedy on ten Jizera...

Hejdánek: Rozhodně ne.

Jiný hlas: Ale on se dá přeložit, ale on tady prosazuje angličtinu.

Hejdánek: Neprosazuje, to je nedorozumění. Ona se prosazuje sama. Jenomže tím bude první, která ztratí charakter jazyka, tím bude první zničená. Stane se z toho počítačový jazyk.

Jiný hlas: Já se trochu vrátím nazpátek, když jste říkal o tom, že ti, kteří se dneska ve Francii staví proti Heideggerovi, a on sám říká, že jsou v podstatě ještě heideggerovci, tak stojí na pozici těch, kteří se staví proti technice a chtějí ukázat, že Heidegger zastával techniku. Pokud něco takového je, našel se někdo, kdo by nakonec toho Heideggera držel jako toho, který je zastáncem techniky a snažil se z něho něco vytěžit? Protože jsem pochopil tu vaši kritiku současného postoje ve Francii tak, že oni jsou v podstatě proti technice, ale nevědí o tom, že proti tomu byl taky Heidegger. A proto říkal, že jsou ještě heideggerovci. Že v podstatě nevědí, co v tom Heideggerovi je. Pokud to tak je, tak našel se tedy někdo, kdo by tuhle pozici, která je držena, z nich chtěl něco vytěžit pro ty zastánce techniky?

To už je jenom taková hra, že jo, ale já tohle nejsem schopný vnímat, co říkáte, a za druhé, i kdybych to pochopil, tak to asi nepřeložím. Nezlobte se, díky tomu, že nejsem překladatel, tak je to všechno strašně primitivní. Tady je ta koncepce demokracie, která vlastně s tou technikou má co do činění. A zajímalo by mě, ono to v části bude jako takový námět, ale ono možná v těch Čechách bude zájmat, co si takoví dnešní filosofové o tom myslí, když on s tím konceptem přišel. A v části tedy otázka, do jaké míry k tomu Patočka přispěl. Ten problém toho rozlišení a toho heideggerovského nebo patočkovského vztahu techniky a demokracie vyžaduje tedy také zamyslet se nad tím, co má být demokracie.

A já bych tady měl takový první bod – ono by to mohlo jít trochu do hloubky, ale aby toho nebylo moc, tak řeknu jenom tenhle první bod. Byla by to otázka, do jaké míry by nebylo hodno tu úvahu vedenou ať už Patočkou nebo Heideggerem rozlišit mezi jakousi fakticky se vyskytující státní podobou demokracie a nějakou, řekněme, ontologickou podobou, kterou Patočka právě v té reflexi, která navazuje tedy spíš než na Heideggera na myšlení, které se demokracii věnovalo historicky, navazuje spíš tedy na Aristotela a na demokracii jako takovou. Tedy je něčím, co tady Patočka nepochybně nastoluje v té reflexi. To ale na druhou stranu nejde prostě posoudit jako právě nějaký nový politický model, protože to je opravdu ta

ontologická úroveň, do té míry tedy ta, abych tak řekl, filosofická. Ta, která nastává tím otřesem a tak dále. Tak tohleto tedy, jo? Ta obec otřesených třeba u Patočky jako populární pojem. Jestli tohleto tedy v rámci toho rozlišení Heideggera a Patočky je tedy u Patočky ten bod toho, o čem se bavíme jako o té inkompetenci.

Hejdánek: Teda, on nám to pěkně zjednodušil.

Si nous acceptons la question de Heidegger et la question de Patočka, qui est légitime, cette relation de démocratie et de la technique... si la démocratie est prête à contrôler la technique comme ça, alors si nous voulons répondre à cette question, nous devons concevoir la réalité de la démocratie et pas seulement la réalité d'un état tel ou tel état démocratique, mais de la démocratie conçue ontologiquement. C'est la situation de Patočka qui commence dans ses Essais hérétiques de réfléchir cette possibilité de concevoir la démocratie de telle manière, c'est-à-dire...

Jiný hlas: je ne sais pas... c'est la cité des... des supprimés ou...

Jiný hlas: des ébranlés.

Jiný hlas: Oui, les ébranlés, c'est ça. Et comme... *solidarité, solidarité*, oui. No, tak stačí zatím toto?

Jiný hlas: Alors, mais je suis d'accord avec ça, en fait. Je ne vois pas où est la question, en fait. Je suis d'accord avec ça. C'est Patočka, c'est Jan Patočka. Et je pense en effet, si vous voulez, que précisément ce qui nous manque à nous, peut-être en Europe de l'Ouest, et c'est ce que j'ai voulu souligner, c'est précisément cet ébranlement que Patočka a ressenti. Je crois que l'affaire Heidegger révèle aussi cela. Si une pensée de la démocratie peut jaillir, elle peut jaillir de cette *solidarité des ébranlés*, mais y a-t-il un réel ébranlement dans la pensée dominante en Europe occidentale? Justement, je me pose la question, si vous voulez. C'est-à-dire que Patočka parle et échafaude ce concept, il parle des ébranlés, et en Europe occidentale, on a surtout affaire à des euphoriques. Alors, si vous voulez, quel dialogue peut s'établir entre les euphoriques et les ébranlés? C'est vraiment le problème.

Hejdánek: Samozřejmě souhlasím. Ten problém, na který jsem chtěl ukázat, je jiný. Totiž jak, když Patočka poukazuje na ty otřesené, jak mu vůbec mohou porozumět ti, kteří jsou nadšení, kteří jsou euforii posedlí, pokud jde o tu techniku a tu ekonomii a to zařizování a tak dále? A nebo...

Jiný hlas: No, k tomu tedy ale přece, když se zdálo, že teda ten filosofující v tom heideggerovském nebo patočkovském smyslu, že ti ostatní mu mohou porozumět, že teda... nebo že mohou porozumět tehdy, když teda ta *filosofie*, to už je teda spíš Patočka než Heidegger, hodně zprostředkuje ten otřes. A on ho tedy může zprostředkovat například teda formou toho sokratovského *elenchu*. To je teda úplně jinej otřes, než o kterém ten Patočka běžně hovoří v tom pozdním období, kde teda jde o ty frontové zážitky a takhle. Nicméně raný Patočka právě velice zdůrazňuje tu roli filosofa jako toho, kdo otrásá tou samozřejmostí té euforie, a to na čistě filosofické půdě, a to teda tím sokratovským tázáním. Takže přes tohleto by mu mohli porozumět, totiž že ta *filosofie* jim zprostředkuje ten otřes.

Hejdánek: Alors, d'un côté on pouvait répondre que les euphoriques ne pouvant pas écouter et comprendre un *philosophe* qui... qui parle de la *solidarité des ébranlés*... mais parce que c'est un *philosophe*, alors il est prêt de présenter, représenter cette expérience indirectement par sa *filosofie*. Et c'est la possibilité, comment un *philosophe* de l'Est peut appeler aux philosophes de l'Ouest et aussi faire possible de lui comprendre. Chez Patočka de la fin de sa vie, c'était cette expérience tout à fait extraordinaire, cette expérience des ébranlés. Mais le jeune Patočka, le Patočka d'avant-guerre ou quelques années après la guerre, Patočka parle sur cette possibilité sokratique qui problématise les... les conceptions ou les idées pas réfléchies et qui travaille avec les autres par cette *elenchos* sokratique. Alors mon collègue est convaincu que cette possibilité pour un *philosophe* est possible aussi dans cette situation.

Je ne sais pas si c'est... en tout cas... mais maintenant nous sommes dans une situation qui me fait ramener quelques idées chrétiennes de l'Évangile des... des pauvres... Non, non, des pauvres et des... [nesrozumitelné] les riches. Que les riches n'ont aucune sympathie au ou compréhension pour des pauvres et aussi dans le cas qu'un fils d'une famille *pharisienne* est presque parfait, alors il devait devenir pauvre pour être vraiment préparé d'accepter. Alors c'est une question de l'être conditionné par la

situation, par être situé dans le monde, dans sa *philosophie*, dans sa pensée. Et si c'est possible de changer les vues, de changer les perspectives, de changer l'art de penser seulement par le penser, seulement par des arguments, par voyant des perspectives différentes. Mais aussi, et je m'en excuse, aussi dans l'*Évangile*, on nomme ce changement de l'art de penser comme le commencement d'un changement.